

Boris Dorbić, mag.spec.ekoing
Prof.dr.sc.Ivica Kisić
Mr.sc.Željko Krnčević
Marija Krnčević, dipl.arh i etn

VREDNOVANJE I MJERE OČUVANJA SUHOZIDA I BUNJA ŠIBENIKA U MASLINARSKIM KRAJOBRAZIMA

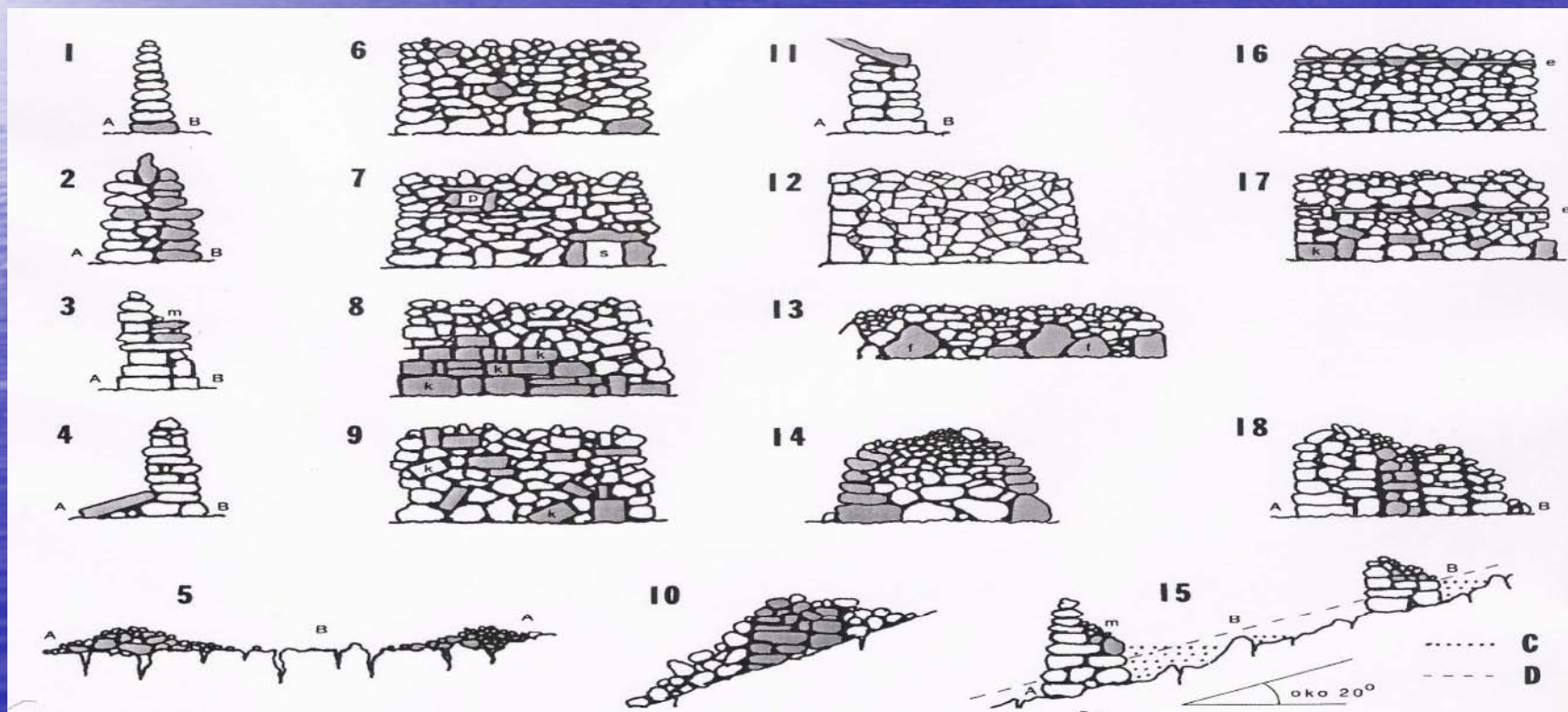

POREČ, 2010.

SUHOZIDI

- poseban interes za vrednovanje poljoprivrednog krajobraza, gdje spadaju i lokaliteti pod maslinama, u novije vrijeme je gubitak mnogih vrijednih područja unazad nekoliko desetljeća
- on je značajan za prepoznatljivost neke zemlje poradi očitovanja određenih promjena društveno-gospodarske situacije kroz povijest
- naši bi maslinari, kao neminovni sudionici okoliša, trebali znati da suhogradnja u cjelini i suhozidi trebaju imati dostojnije mjesto jer su dio našeg današnjeg krajolika, svjedoci i spomenici hrvatske starije prošlosti
- sačuvati ćemo ih prije svega temeljitom inventarizacijom i vrednovanjem, a onda i izradom elaborata i studija revitalizacije
- potrebno je djelovanje svih nadležnih institucija u svrhu njihove istinske obnove, a u našim maslinarskim područjima uloga različitih strukovnih edukatora bi trebala buditi samosvijest sudionika prostora u očuvanju suhozida

- gradnja u „suho“ je bila jedini način gradnje izvan utvrđenih gradskih naselja sve do 17. stoljeća
- naglim povećanjem standarda jadranskog prostora koji je izražen u ubrzanoj, megalomanskoj izgradnji, potreba za kamenom je podmirena iz stare gradnje „u suho“, posebno posljednjih desetljeća
- upotreba tehničkih pomagala pri gradnji dosegla je udaljenije lokalitete blažih nagiba i uz prometnice zagazila duboko u krš razorivši kamene zidove naših maslinika i sadržaje udaljenih i osamljenih ograda

Bunje

- općenito i najjednostavnijim rječnikom rečeno bunje su kamene građevine većinom kružnog tlocrta (iako nailazimo i na bunje četverokutnog tlocrta), nadsvođene jednostavnom kupolom i zidane suhozidnom tehnikom, što znači bez vezivnog materijala bunje su uglavnom djelomično zarasle korovom ili drvenastim raslinjem, kod nekih je uočena faza urušavanja. Kružne su i četvrtaste osnove s jednim ili više prstenova
- imaju jedna vrata koja su uska, niska i nezaštićena
- bunje su sezonske nastambe i služile su čovjeku kao zaklon od kiše, sunca ili u doba kada je u polju trebalo čuvati usjeve do berbe ili stado na ispaši, a povremeno služe i kao spremišta za alat
- Šibensko područje slovi kao područje s najvećim brojem bunja u Dalmaciji

KRITERIJI VREDNOVANJA SUHOZIDA I BUNJA

Stanje zida/ građevine → oštećenost-svjesna /nesvjesna

Izgled zida/ građevine → opći dojam, stil građenja, starost, vrsta kamena

TERENSKA INVENTARIZACIJA I VREDNOVANJE SUHOZIDA I BUNJA ZATONA (BLAGDANOVO)

Opći podaci

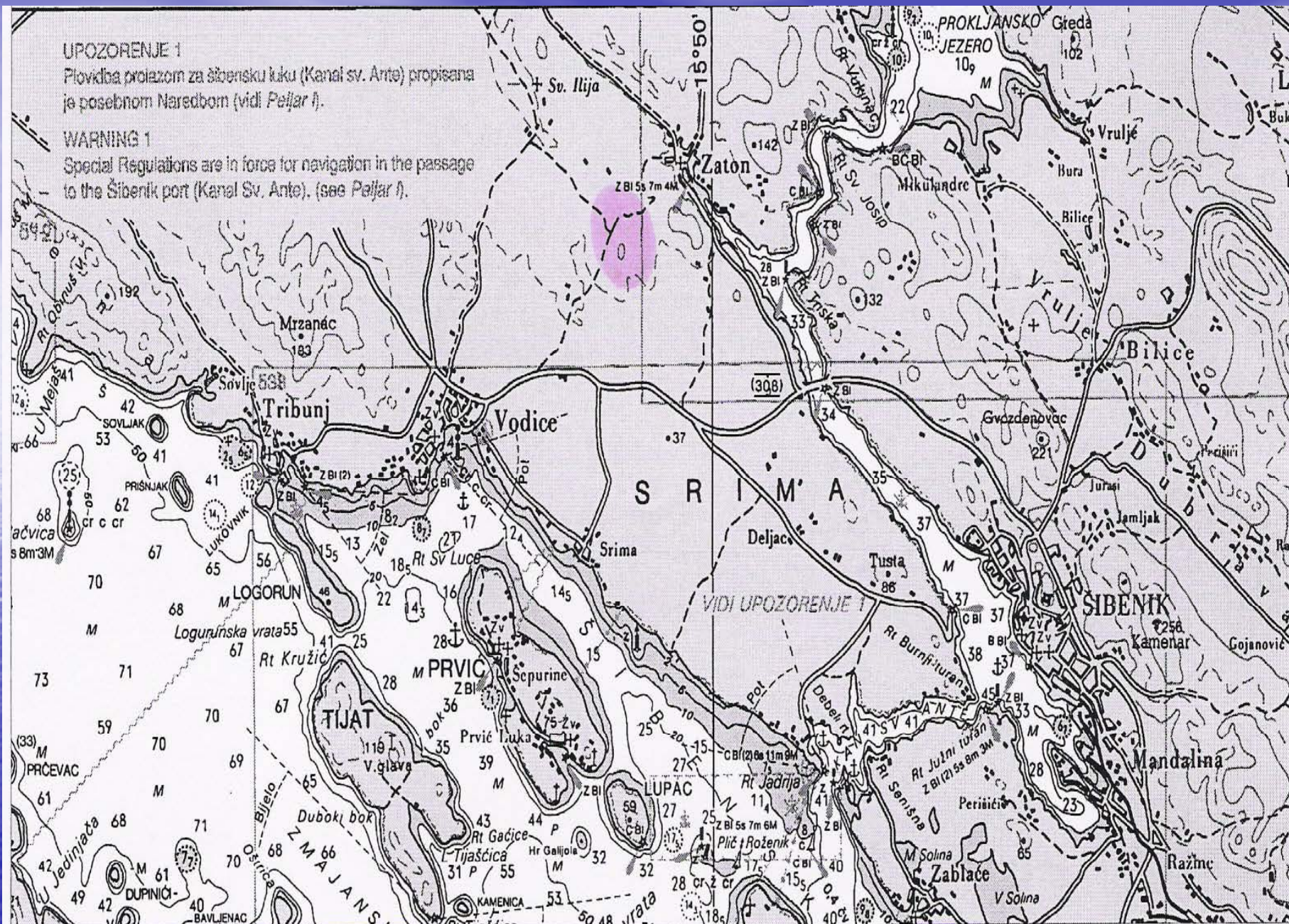
- Mjesto: Zaton kod Šibenika smješten u istoimenoj uvali na zapadnom dijelu Šibenika
- selo je formirano od starih i novih kuća, u pozadini naselja prostiru se plodna polja
- Istraživane lokacije: Križ brdo, Golo brdo
- Geografski položaj : Blagdanovo poljoprivredno područje okruženo s tri brda (Križ brdo, Golo brdo i Kosmač). Križ brdo se nalazi na sjevero-zapadnoj strani. Vinogradi i maslinici se terasasto spuštaju do podnožja. Pri vrhu prevladava dio borove šume sa sitnom makijom. Poljoprivredni krajobraz je idealno ukomponiran u prirodnu sastojinu. Golo brdo zauzima sjevero-istočni dio područja, u najvišim djelovima prevladava *Fraxino orni-Quercetum ilicis* zajednica, područje je krajobrazno manje zanimljivije od potonjeg. Cijelo područje zauzima približnu površinu od 30 ha

UPOZORENJE 1

Plovidba prolazom za šibensku luku (Kanal sv. Ante) propisana je posebnom Naredbom (vidi Peljar I).

WARNING 1

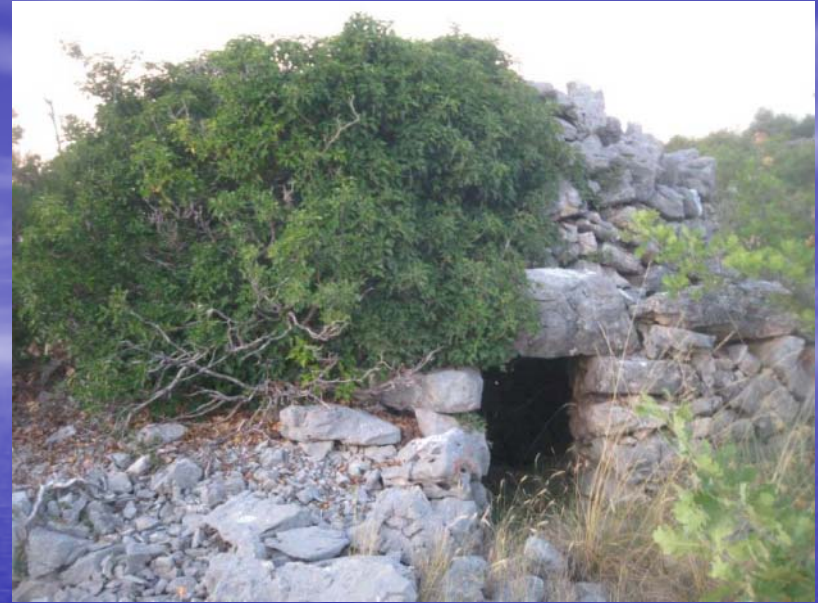
Special Regulations are in force for navigation in the passage to the Šibenik port (Kanal Sv. Ante). (see Peljar I).

Vrednovanje suhozida i bunja s mjerama revitalizacije

- Problematika područja:
- terenskim istraživanjima je uočena degradacija suhozida i bunja nesvjesnim zapostavljanjem (svjesno uništeni suhozidi su uglavnom međni, nastali i degradirani pod utjecajem raznih društvenih čimbenika)
- bunje su uglavnom djelomično zarasle korovom ili drvenastim raslinjem, kod nekih je uočena faza urušavanja. Kružne su i četvrtaste osnove s jednim ili više prstenova. Opća ocjena pri vrednovanju je dobar.
- nesvjesno zapostavljanje suhozida je izraženije kod napuštenih i izgorenih maslinika
- analizom je utvrđena bolja očuvanost suhozida kod starih i izgorenih maslinika
- neupućenost i slaba educiranost poljoprivrednika i posjednika je jedan od glavnih uzroka degradacije
- uništavanjem korova s preostalih zidova se može popraviti slika suhozida i bunja
- popravljane i restauriranje suhozida i bunja bi trebale raditi upućene osobe
- strukture suhozidina su uglavnom pravokutnog i kvadratnog oblika premda su na nekim mjestima tereni krivudavih oblika, visine su od 40-80 cm, dvostruki ili jednostruki. Opća ocijena pri vrednovanju je dobar.
- bespravne gradnje nema, iako je mjestimično uočena neadekvatna betonizacija tla na pojedinim posjedima
- uvođenjem isključivo ekoloških principa u hortikulturnu proizvodnju, te aktivnijim i združenim djelovanjem poljoprivrednih, zaštitarskih i etnoloških službi moglo bi se doprinjeti boljoj zaštiti prirodne i etnološke baštine

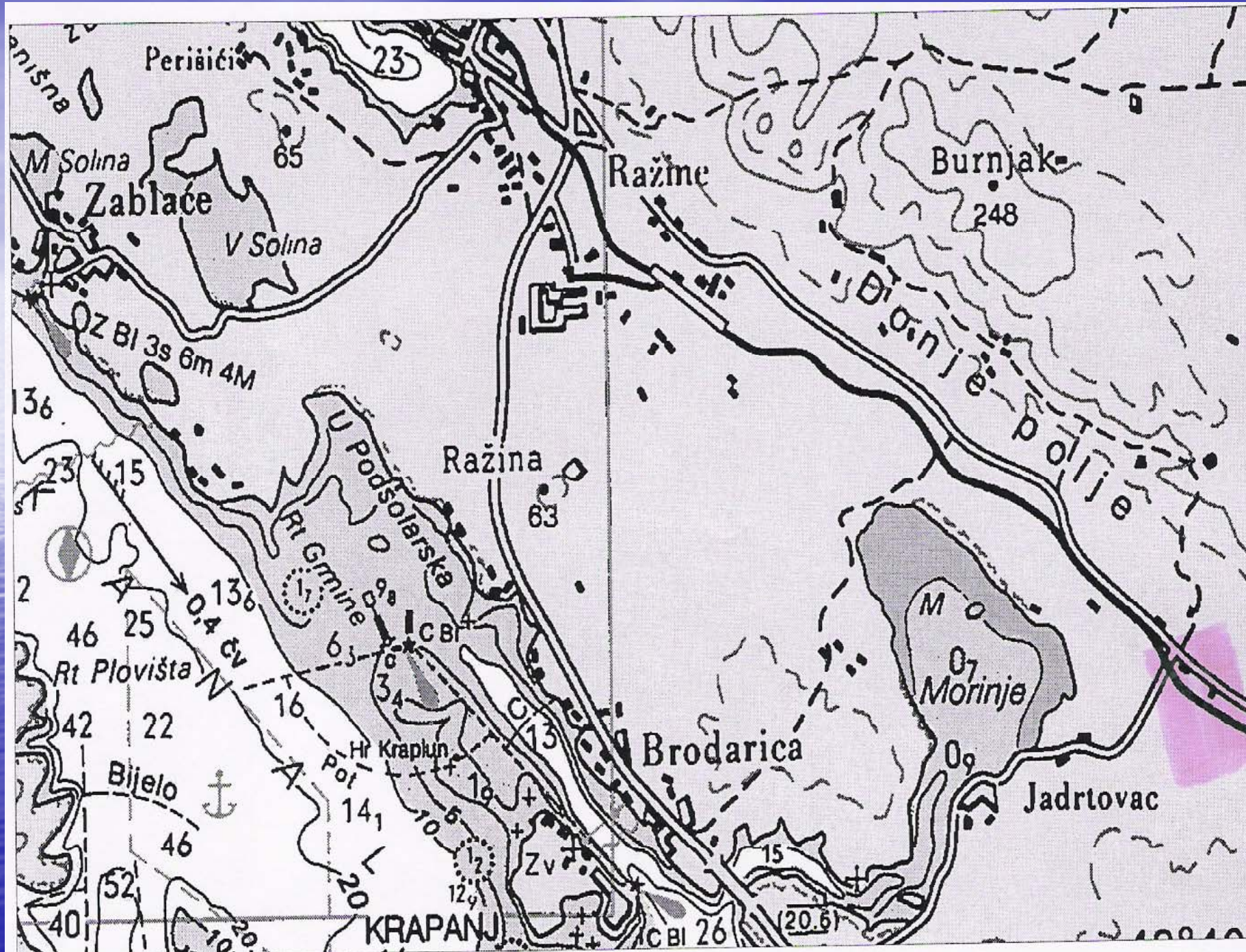

TERENSKA INVENTARIZACIJA I VREDNOVANJE SUHOZIDA DONJEG POLJA

Opći podaci

- Mjesto:
- Donje Polje nalazi se sjeverno od Jadrtoanca, poljoprivredno naselje koje se proteže u udolinama od Ražina do Vrpolja
- u pozadini mjesta nalaze se brojna brda; na terasama koje se spuštaju niz brda nalazimo masline, dok u udolinama prevladava vinova loza, samostalna ili u konsocijacijama s maslinom ili povrćem
- Istraživana lokacija: Donje Polje, sam lokalitet je udaljen 10 km od Šibenika
- Geografski položaj:
- istraživani lokalitet se nalazi na južnoj strani; maslinici se terasasto spuštaju od samog vrha, a pri vrhu prevladava dio borove šume sa sitnom makijom, u nižim djelovima prevladava vinova loza s konsocijacijama
- poljoprivredni krajobraz je lijepo ukomponiran u prirodnu sastojinu, prevladava *Fraxino orni-Quercetum ilicis* zajednica, područje je krajobrazno manje zanimljivije od potonjeg
- cijelo područje zauzima približnu površinu od 5 ha

Vrednovanje suhozida s mjerama revitalizacije

- Problematika područja:
- krajobrazna slika područja je izrazito naglašena, maslinici su smješteni terasasto
- istraživanjima je uočena degradacija suhozida nesvjesnim zapostavljanjem (zidovi obrasli korovima) koje bi trebalo ukloniti mehaničkim putem ili odgovarajućim ekološkim herbicidom
- suhozidi su bolje sačuvani u starim i kombirano-mlado starim maslinicima. Opća ocijena pri vrednovanju je vrlo dobar.
- svjesno uništeni suhozidi su oni međni, uništeni spajanjem manjih parcela u veće
- zidovi su dvostruki visoki od 0,5-1 m, jednostruki ili dvostruki
- na istraživanom lokalitetu nisu uočeni zapušteni i izgoreni maslinici, a ni poljoprivredni spomenici

- neupućenost i slaba educiranost jedan je od glavnih uzroka degradacije
- uništavanjem korova s preostalih zidova se može popraviti slika suhozida, a popravljanje i restauriranje suhozidina bi trebale raditi upućene osobe
- starost gradnje je skoro pa i nemoguće točno odrediti (možemo dati 1850 g kao polazište krčenja terena te izrade suhozida)
- strukture suhozidina su uglavnom pravokutnog oblika
- uočena je neadekvatna izgradnja niskih betonskih objekata na pojedinim posjedima
- na ovom lokalitetu je potrebno sprovesti isključivo ekološke principe u hortikulturnu proizvodnju, te aktivnijim i združenim djelovanjem poljoprivrednih, zaštitarskih i etnoloških službi doprinjeti boljoj zaštiti prirodne i etnološke baštine

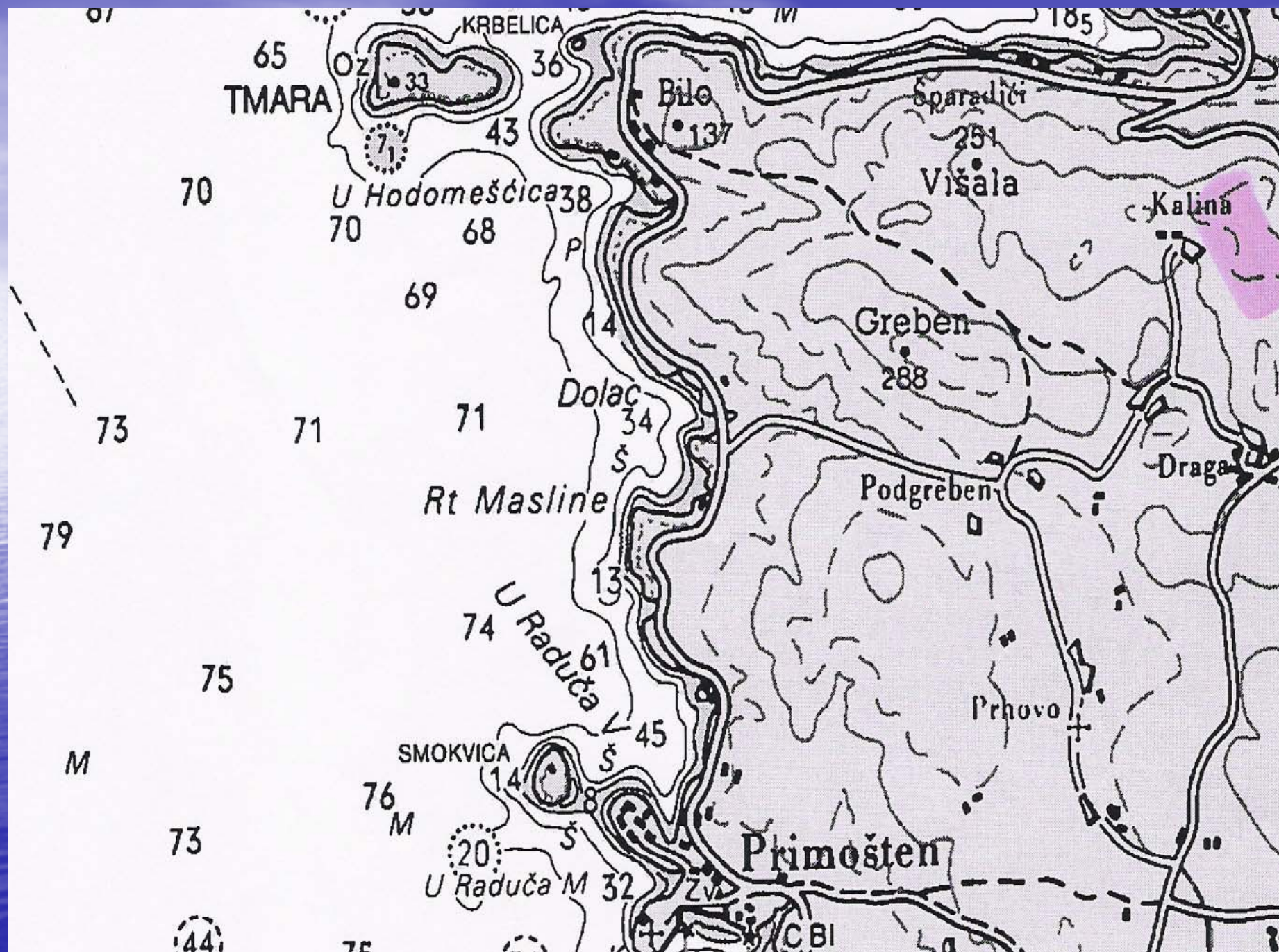

TERENSKA INVENTARIZACIJA I VREDNOVANJE SUHOZIDA I BUNJA GREBAŠTICE (JELINJAK-KALINA)

Opći podaci

- Mjesto:
- Grebaštica je smještena 15 km južno od Šibenika u dubokom zaljevu u blizini poluotoka Oštrica. Spomije se 1298 kao Grebac. Grebaštica je turističko mjesto. U pozadini sela se nalaze polja (maslinici i vinogradi)
- Istraživana lokacija: Brdo Jelinjak-Kalina
- Geografski položaj:
- Kalina poljoprivredno područje okruženo s brdima
- vinogradi i maslinici se terasasto spuštaju do podnožja
- područje je omeđeno borovom šumom i zimzelenom vegetacijom
- istraživano područje zauzima približnu površinu od 0,5 ha

Vrednovanje suhozida i bunja s mjerama revitalizacije

- Problematika područja:
- krajobrazna slika područja je izrazito naglašena, maslinici su smješteni terasasto
- istraživanjima je uočena degradacija suhozida isključivo nesvjesnim zapostavljanjem (zidovi obrasli korovima) koje bi trebalo ukloniti mehaničkim putem ili odgovarajućim ekološkim herbicidom
- suhozidi su bolje sačuvani u mladim maslinicima, uočava se briga za suhozide i u sadašnje vrijeme
- nisu uočeni zapušteni i izgoreni maslinici
- poljoprivredni spomenici su prisutni u manjem broju i to kao bunje
- uništavanjem korova s preostalih zidova se može popraviti slika suhozida. Opća ocijena je odličan.
- strukture suhozidina su uglavnom pravokutnog oblika
- neadekvatna gradnja ne postoji
- i na ovom lokalitetu je potrebno sprovesti isključivo ekološke principe u hortikulturnu proizvodnju, te aktivnijim i združenim djelovanjem poljoprivrednih, zaštitarskih i etnoloških službi doprinjeti boljoj zaštiti prirodne i etnološke baštine

- svima nama trebalo bi biti jasno da za osnovne prirodne resurse nema zamjene, svaka izgubljena vrsta ili ekosustav predstavlja trajni gubitak za biološku raznolikost na određenom području
- cjelokupni prirodni sustav je potrebno vrednovati i selektivno koristiti sukladno njegovim osnovnim značajkama koje ukazuju na najbolju moguću namjenu, bila ona razvojna ili zaštitna
- budući da je Hrvatska okrenuta Europi, ona bi trebala sve više koristiti i valorizirati svoje prirodne i ine vrijednosti i na tome temeljiti svoj razvoj
- korištenjem prirodnih resursa može se postići viši stupanj razvijenosti te ostvariti napredak i veća kvaliteta života
- uništavanjem korova na zidinama i bunjama (uporabom isključivo preparata na ekološkoj osnovi) i voljom za preslagivanjem i namještanjem pogodnog kamena poboljšala bi se slika suhozida
- razlozi stagnacije ili degradacije su prije svega slaba educiranost posjednika, nebriga istih i sl.

- prevencije i mjere su prije svega državne i lokalne kroz različite institucije i ustanove; primjerice krčenjem i davanjem u zakup neprohodnih terena pod starim maslinama, dajemo ujedno i vizuru te obnovu suhozidu, također smanjujemo i pojavu poljoprivrednih požara i erozije
- razvojem agroturizma dajemo zainteresiranoj publici uvid u blisku prošlost i znamenitosti našega kraja i države
- osim toga turizmom se kroz različite aktivnosti (znanstveno-istraživačke) osnivanjem različitih stručnih službi za prezentaciju i čuvanje prirodnih vrijednosti i slično, mogu ekonomski valorizirati etnološke vrijednosti
- prije svega za ostvarenje istog potrebno je obnoviti suhozide i bunje, a vrednovanje mu je u svakom slučaju neophodna preteča

ZAHVALJUJEM NA PAŽNJI !

